

Západočeská univerzita v Plzni

Ústav umění a designu

Bakalářská práce

ČLOVĚK A SVĚT

Kristýna Kužvartová

Plzeň 2012

Západočeská univerzita v Plzni

Ústav umění a designu

Oddělení designu

Studijní program Design

Studijní obor Sochařství

Bakalářská práce

Člověk a svět

Kristýna Kužvartová

Vedoucí práce: Prof. akad. soch. Jiří Beránek

Oddělení designu

Ústav umění a designu Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2012

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených
pramenů a literatury.

Pizeň, duben 2012

.....

podpis autora

OBSAH

1 Úvod	1
2 Hlavní stat'	3
2.1 Myšlenkové zázemí.....	3
2.2 Kulturní dějiny.....	4
2.3 Historické krajinotvorné prvky.....	8
2.4 Lokální specifika a kulturní vývoj oblasti Západních Čech.....	9
2.5 Lokalita Malesice - Radčice a její památky.....	10
3 Popis díla	12
3.1 Vlastní popis.....	12
3.2 O symbolu.....	13
3.3 Symbolika díla.....	13
3.3.1 Geometrie – rozložení – číslo.....	16
3.4 Proces přípravy.....	17
3.5 Proces tvorby.....	18
3.6 Technologická specifika.....	18
3.7 Dílo v kontextu oboru.....	20
4 Závěr	21
4.1 Shrnutí.....	21
4.2 Silné a slabé stránky.....	21
4.3 Přínos.....	22
Seznam použité literatury.....	23
Resumé.....	26
Seznam obrazových příloh.....	28
Obrazové přílohy	

motto:

Ach, časy netrvají, ale místo trvá.¹

Vančura Vladimír

¹ Vančura, V. *Markéta Lazarová*, s.143

1 Úvod

Práce byla zadána tématem „Člověk a svět“, přičemž výstupem je figurativní objekt vztahující se ke konkrétnímu veřejnému prostoru či volné krajině.

Téma poskytuje dostatečný prostor, v němž se vždy bude odrážet subjektivní hodnocení, tedy vztah já-svět, spolu s obecnými zkušenostmi a myšlenkovými schémata dané kultury. To vše, jak ze zadání vyplývá, je zhmotněno a zasazeno do určitého kontextu, na určitém místě, které autorův světonázor zdůrazní a posune do roviny dalších souvislostí a možných otázek. Figurálním pojetím se dílo stává čitelnějším, lépe dešifrovatelným, a i proto diváka více zasahujícím. Je zde však určitý požadavek na jeho schopnost spojení souvislostí mezi ním, objektem a místem. Zároveň toto téma souzní i s mým osobním hledáním smyslu a místa ve světě i v životě, s osobnostním rozvíjením a životní cestou, cestou krajinou života.

V oblasti mého zájmu byly již od začátku okrajové plzeňské čtvrti a plzeňská předměstí a to hned z několika důvodů. Zaprvé z historického a krajinotvorného hlediska. Plzeňská pánev je obklopena památkami na nejstarší obyvatele, dodnes na některých místech patrnými mohylovými pohřebišti. Za druhé je okraj města oblastí střetu světů – střetu města s volnou krajinou, kontrastu zástavby a lesa. Problematika střetu či srážky různorodých elementů je typická nejen pro oblast okrajových plzeňských čtvrtí, ale i Plzeňska, potažmo celých západních Čech. Ohlédneme-li se do historie, můžeme zde mluvit o střetu kultur: slovanské a germánské, pohanské a křesťanské atd. Zároveň tato oblast byla svou polohou vždy na křižovatce cest a to obchodních i kulturních. Tranzitní charakter místa na jednu stranu vede k proudění nového a jeho mísení s původním, zároveň však může vést k totální destrukci toho původního. Pohybujeme se na tenké hraně mezi urputným trváním na tradicích a jejich agresivním ničením, tedy opět mezi dvěma okruhy, které mezi sebou vytvářejí napětí. Prvním z úkolů této práce je

nalézt spojnici mezi starým světem a současností a ani jeden z nich nezanedbat, nepřikrášlit ani nezavrhnout. Jako fyzická spojnice se nabízí cesta; poutní cesta odkazuje i na duchovní přesah. A na této obrovské dálnici „odkud“ a „kam“ vytvořit alespoň jedno malé zastavení. Za druhé důvodem k tvorbě sochy mimo centrální parky je přivést do těchto okrajových míst diváky, oživit a zalidnit, vzbudit otázky, rozehrát hru souvislostí. Dílo by tedy mělo být mnohvrstevnaté, vícevýznamové a neuzavřené, stejně jako je vztah člověka ke světu, potažmo ke kosmu.

Cíle této práce se dají shrnout do tří slov: obnova, obohacení, ochrana. Obnova místní poutní cesty a její prodloužení k nové dominantě, v níž rezonují archaické přírodní kultury i staré řemeslo. Obohacení místa, které je mimo centrum zájmu, přesto je však jedinečné. Ochrana jak v rovině symbolické tak v rovině reálné – kruhovým vymezením kolem přírodního symbolu, stromu.

2 Hlavní stať

2.1 Myšlenkové zázemí

Vycházíme-li z předpokladu, že pro pochopení identity člověka i celé společnosti musíme znát historii, a to jak v rovině osobní, tak i kulturní, pak je třeba dodat, že nejde v první řadě o faktografii, jako spíše o chápání kontinuity našeho vývoje. Minulost, přítomnost i budoucnost jsou obsaženy v každém živém organismu a dokonce i v jakémkoli neživém předmětu či místě a neustále cyklicky procházejí změnami. Tento řád přírody a její základní zákon - zákon přílivu a odlivu - byl od počátku lidských dějin reflektován v kultuře našich předků (např. v symbolech kruhu, kola nebo spirály). Různé mýty či rituály k nám přes propast staletí promlouvají dodnes. Jsou kořenem skrytým pod zemí, spojením mezi námi a dávnou minulostí.

„Lze říci, že valná většina toho, co lidé ve svém kulturně-civilizačním úsilí vytvořili, je jakousi racionalizací a materializací vágně-archetypálních představ na tato témata a není lidem tak úplně „bytostně cizí“, jak se občas prohlašuje.“² Proti novověkému pojetí lidské mysli jako „tabula rasa“ stojí Carlem Gustavem Jungem načrtnutá teorie archetypů, základních obsahů lidské psychiky, konkrétně „vrozených obrazů, základních myšlenkových schémat, která nejsou primárně slovní, ale obrazové, eidetické povahy.“³ Setkání s archetypem v jakékoli podobě vyvolává prudké emoce, což má vliv nejen na diváka, ale i na umělce, který nevědomky a intuitivně tvoří právě na jejich základě. Taoistický učenec Lao-c' říká: „Kdo ví, jestli v životě sníme, nebo ve snu žijeme.“⁴ Stačí jen dodat: „Kdo ví, jestli si vybírá tvůrce, co bude tvořit, a nebo naopak.“

Naše pojetí světa se však od pojetí z doby kamenné radikálně proměnilo. Jung k této změně říká: *„V té míře, v jaké se znásobilo naše vědecké porozumění, v takové míře se náš svět odlidštil. Člověk se cítí ve vesmíru*

2 Komárek, St.: s.13. eidetická vloha = schopnost přesného, jasného a plastického vybavení si předešlých vjemů, detailní představa a vzpomínka blížící se vjemu

3 Tamtéž: s.11

4 Vescolí, M.: str. 153

izolován, neboť již není propojen s přírodou a protože ztratil svou emocionální „nevědomou identitu“ s přírodními jevy. Ty pro něj pozvolna ztrácely symbolický obsah. Hrom už není hlas hněvivého Boha a blesk už není jeho trestající střelou. K člověku již nehovoří hlasy kamenů, rostlin a zvířat, a on sám k nim již nepromlouvá v důvěře v jejich porozumění. Vytratil se jeho kontakt s přírodou a tím také mohutná emocionální energie, která toto symbolické spojení navodila.⁶⁵ Propast mezi přirozeným řádem přírody a naší současnou kulturou se zdá být nepřeklenutelná. Je způsobena zejména tím, že člověk odešel z krajiny do vlastního uměle vytvořeného biotopu – města – kde je základní přírodní princip potlačen lineárním pojetím času a konzumním způsobem života. Vyrábí, aby spotřeboval. Zapomněl, že země není plochá, není jednorázová; je to koule, obsahuje kruh. Opakování má ve svém jádru, plynutí má na svém povrchu.

2.2 Kulturní dějiny

V této kapitole bych ráda nastínila krátkou odbočkou k obecným dějinám původ základních znaků naší kultury a vývoj dané lokality.

Podle litevské archeoložky Mariji Gimbutasové vytvořili Protoevropané (Árjové) v oblasti na západ od Kaspického moře (ve starověku oblast nazývána jako Skytie) kurganovou kulturu⁶, která dle zkoumání z hlediska mytologie a lingvistiky byla společným základem kultury indoevropských národů. Migrací kmenů v letech 4000 – 1000 př.n.l. se kultura rozšířila jak do Evropy, tak do Asie, kde se smísila s náboženskými představami místního obyvatelstva. Existuje také druhá hypotéza anglického archeologa Colina Renfrewa, jenž podobnost idejí a rituálů klade do mnohem pozdějšího období, asi kolem r. 7000 př.n.l., a vysvětluje ji změnou ve způsobu obživy. V této době lidé opouštějí kočovný způsob života a usazují se, začínají obdělávat půdu a chovat domácí zvířata. Jde o tzv. velkou neolitickou revoluci⁷. Tento proces vytváří živnou půdu

5 Jung, C.G. in v Heinz-Mohr, G.: s. 6-7

6 Kurgan = mohyla

7 Neolit = mladší doba kamenná 6.-4. tis. př.n.l.

pro vznik různorodých zemědělských rituálů a s nimi spojených magických praktik, především obětí, které zajistí dostatečnou plodnost polím i dobytku a pomoc při získávání obživy. Rozšíření těchto kultů a jejich velice dlouhé přetrvávání logicky vychází ze závislosti na plodnosti země, dodnes je proto patrné u některých „primitivních“ kultur, současně tvoří i základ naší kultury, byť původní smysl zvyků je překryt mnoha vrstvami.

Neolitická přeměna společnosti měla za následek i změnu způsobu a důvodu zobrazování. Jeskynní nástěnné malby lovených zvířat střídá potřeba božskému dát lidský výraz. Dobře patrný je tento přechod na nástěnných malbách z Val Camonica, alpského údolí v dnešní Itálii. Již od střední doby kamenné (paleolitu) zde bylo kultovní místo. Rané „magické“ kresby zobrazovaly kořist, ulovenou nebo lovenou. Kolem 5.tis. př.n.l. se objevují abstraktní lidské postavy, geometrické útvary (slunce, labyrinty, kola) a předměty (sekyry, dýky). V době bronzové je zde zaznamenán například i plán města či různé zemědělské práce. Po příchodu Keltů se objevuje první bůh Cernunnos⁸ v lidské podobě s jeleními parohy. Součástí výjevu je také spirálovitě vztyčený had s rohy, který symbolizuje vzestup vegetační síly po zimě a také zmrtvýchvstání. Cernunnos je bohem života a to v nejširším slova smyslu, protože jeho moc zasahuje do podsvětí, kde zachycuje životní impulsy v okamžiku smrti a rozvinuté je opět uvolňuje. S pomocí mateřské bohyně jim pak dává určitou podobu. Je tedy bohem růstu, pohybu, obchodu, potažmo i válek a smrti, je součástí i rytmem koloběhu.

Od kultu mrtvých a sluneční symboliky (kolo, kruh) se s nástupem prvních civilizací v Mezopotámii, Malé Asii a Egyptě tvoří složitější náboženské systémy. Pro egyptský panteon je typické spojení lidské podoby se zvířecí. Hlava zvířete je posazena na lidském těle (např.: bůh Re, Hor, Anup), což lze chápat jako poukázání nejen na typickou vlastnost určitého zvířecího druhu, ale také jako symbolické spojení lidské a zvířecí říše, což vytváří dojem božské „nadreality“.

⁸ Kořen „cer“ vychází z indoevropského slova „ker“, což znamená růst.

Další velice důležitou epochou v dějinách našeho kontinentu bylo období řecké a římské říše, z jejichž vyspělé kultury se stal ideál, k němuž se obracíme v podstatě dodnes. V té samé době přicházejí kmeny Keltů a obsazují většinu území na sever od římské říše. Jejich kultura v opozici k řeckořímské působí značně zaostale, zvláště v umění. Důvodem však nebyla ani tak neschopnost vytvořit realistická božstva, jako spíše absence této potřeby. Uznávali, že bohové žijí všude v okolním prostředí. Pokud bůh sídlí v kmeni stromu, pak strom je jeho fyzickou podobou a, stejně jako duše sídlící v těle, nepotřebuje další znázornění. Opačný přístup tvrdí, že bez vlivu antiky by Keltové nebyli schopni své bohy znázornit, čemuž by odpovídalo i velice malé množství památek. Ty však byly často ničeny s nástupem křesťanství, stejně jako v případě Slovanů, kteří se v raném středověku s novou vírou střetávají nejvíce. O Slovanech je známo méně konkrétních informací a faktů než známe o Keltech a Germánech z římských spisů, což ale neznamená, že jejich duchovní a kulturní život byl chudší. Důvodem byla snaha křesťanů „pohany“ asimilovat a také to, že *„Slované při tradování svých duchovních představ setrvali pouze na úrovni ústní interpretace.“*⁹

Podobně jako u Keltů se Slované vedle idolů klaněli i bohům v jejich přírodní podobě. Typické byly pro Slovany tzv. svatobory neboli posvátné háje, svatyně pod nebeskou klenbou ohraničené kmeny stromů, často dubů. Je doloženo i božstvo, které v tomto háji sídlilo - spravedlivý bůh Prove. V Čechách zmíněno uctívání stromů Kosmou v souvislosti s jejich ničením za Břetislava II., který *„dal pokácet a spálit i háje nebo stromy, které na mnohých místech prostý lid ctí. Též i pověrečné zvyky, jež vesničané, ještě napolo pohané, zachovávaly.“*¹⁰ Dnes nám tento zvyk připomínají jen některé místní názvy (např. hora Svatobor u Sušice).

Modly byly často dřevěné, stejně jako u Keltů, hrubě otesané kůly s podobou božstva. Symbolická funkce převažovala nad realistickým zobrazením, podobně jako ve strohém umění raně křesťanském. Spojitostí

9 Pítro; Vokáč: s.11

10 Kronika Kosmova, s. 143 in Pítro; Vokáč: s. 153-4

mezi pohanskými (tedy římsko-řeckými, keltskými, germánskými a slovanskými kultury) a křesťanstvím je více. To je způsobeno zejména tím, že christianizace probíhala ve dvou liniích: násilným vymýcením nesprávné víry (jako například výše zmíněné kácení posvátných hájů a ničení model) a překrytím původních tradic novým učením. Křesťanské svátky tak často mají mnohem hlubší kořeny, než se na první pohled zdá. Odráží se v nich prastaré rituály spojené se sluncem, zemí, plodností a úrodou.¹¹ Nositelem pohanských tradic byl především prostý lid, který je vtiskl do zvyků, lidové tvorby a toponym. Zároveň se křesťanství stalo dědicem starověké latinské kultury.

Náboženství je odrazem společnosti, proto masové rozšíření křesťanství nebylo dáno jen násilným donucením z důvodu „*mocenského rozložení sil v Evropě v 8.-9. století. To samo by k poměrně rychlému postupu křesťanství ještě nestačilo. Postupně přestal být udržitelným dualismus agrárního náboženství a nomádkého kmenového henoteismu. Staří Slované totiž přejali prvky z agrárních náboženství, pocházejících z indogermánského náboženského substrátu, pro který je charakteristický kult matky veškerenstva i ženští démoni, a nomádkého kmenového henoteismu, reprezentovaného bohy slunce a ohně. Poměrně velkou stabilitu si po staletí tento dualismus udržel zejména díky schopnosti do sebe absorbovat římské, germánské, keltské i normánské vlivy.*“¹² Jak autor dále uvádí toto pojetí víry, praktikované většinou hlavou rodiny s lokálním zabarvením božstev a absencí větších ústředních chrámů a tedy i kněží, bylo důvodem nesjednocení slovanských kmenů a tedy i nevytvoření centralizovaného státu. Nikoli tedy pohanství, „*ale pouze náboženství s jasně formulovaným teologickým a morálním systémem bylo schopné uspokojit požadavky nové, proměněné společnosti, která dospěla k určitému stupni vývoje.*“¹³

11 Dobrým příkladem je jarní rovnodennost, jež byla v předkřesťanských dobách spojena se slunečními božstvy. Po nástupu křesťanství na tento den připadá zvěstování Panně Marii. Narození Ježíše Krista se tedy odehrává v době zimního slunovratu (25.12.), čímž se Kristus ztotožňuje s bohem Slunce, vládcem světla.

12 Lášek, J. in Pítro; Vokáč: s.178

13 Tamtéž: s.180

Vývoj společnosti od raného středověku do současnosti je sice neustálým oddalováním se výše zmíněným kulturám, přesto nelze popřít naše kořeny. Nelze je ignorovat už jen proto, že jsou součástí našich tradic a ,byť v jiné podobě a s pozměněným významem, se k nám neustále navracejí jako tichá ozvěna.

2.3 Historické krajinotvorné prvky

S vývojem společnosti po stránce kulturní i politické velice úzce souvisí i vztah ke krajině a její utváření. Člověk je „produktem“ přírody, je závislý na jejích přirozených procesech, a zároveň zde odráží svou bytostnou potřebu kulturních a symbolických vyjádření, jež nejsou zase ničím jiným, než vnímáním prostředí, tedy přírody.

Počátkem aktivního přístupu ke krajině byla především neolitická revoluce, i když tento proces začíná už dříve v mezolitu. Volná krajina se pomalu přeměňuje na kulturní zemědělskou. Tento proces graduje ve středověkém pojetí krajiny jako „patevně agrární mozaiky“¹⁴, což je opět důsledkem velkých politických, demografických a kulturních změn, zejména soukromým vlastnictvím půdy. Země se rozděluje na panství, rozšiřuje se zemědělská plocha (mýcení lesů), zakládají se nová města, vesnice, rybníky a kolonizují zatím neobydlené i výše položené oblasti. V novověkém, neboli barokním období, se stává krajina geometricky komponovaným artefaktem, její přeměna se děje plánovitě a často sleduje i jiné cíle, a to především upevnění pozice a moci vrchnosti a katolické církve. Rekatolizační lavina poutních kaplí a kapliček, křížků a božích muk se přehnala přes celé Čechy a vytvořila velkolepou kulisu pro „theatrum sacrum“.

Naše doba se často nazývá jako postagrární. Teoretici mluví o procesu započatém v 2.pol. 20.stol., který byl zároveň koncem staré zemědělské epochy. Dnešní migrace lidí do měst způsobuje ústup fyzické přítomnosti člověka v krajině, jež se stává pouze okrajovým polem pro volnočasové aktivity.

14 Gojda, M.: s. 171

Na tváři krajiny však zůstávají vrásky po starých civilizacích. V případě českých zemí jsou to například mohylová pohřebiště a zbytky původních slovanských hradišť, keltských oppid či základy objektů kultovního charakteru. Typickým rysem, označovaným termínem „kontinuita sídelních areálů“, je pokračování v osídlení určitých míst vhodných svou polohou pro život. Na místech hradišť a osad byly ve středověku postaveny hrady a založena města například právě Plzeň.

2.4 Lokální specifika a kulturní vývoj oblasti západních Čech

Západní Čechy byly kvůli svým přírodním podmínkám spíše stranou hlavního dění. Pás vysokých hor a nepříznivé klima byly důvodem řídkého osídlení. Důležitou roli zde však hrály obchodní stezky vedoucí přes toto území – řezenská šla přes Domažlice a norimberská vedla přes Tachov - kolem nichž se soustřeďoval život. Již od paleolitu (starší doby kamenné) byla obývána plzeňská kotlina, která poskytovala dostatek úrodné půdy. Podle změn klimatu se zde střídaly vlny kolonistů, kteří se nejdříve usazovali v nížinách u řek, později na vyvýšených místech. Okolo 5.století př.n.l. je patrný příchod Keltů. Zabydlují se na území dnešních čtvrtí Vinic, Radčic, Vochova, Nýřan a na Doubravce. Pozůstatkem po jejich osídlení je mimo jiné název řeky Mže, z původního Misa nebo Miza.¹⁵ V době stěhování národů západní Čechy opět hrají roli periferní oblasti s důrazem na spojnici Čech a bavorského Podunají, kudy vedla hranice římského impéria. Příchod slovanských kmenů, nejmladšího etnika na našem území, ze Zakarpatí do střední a jižní Evropy je datován počátek 6. stol. našeho letopočtu. Do Čech dorazily zřejmě v první třetině 6. století. V 9. a 10. stol. se zde objevují české kmeny, putující ze severu od Prahy, jejichž hlavní rod Přemyslovců později zakládá centralizovaný český stát, jehož součástí se stávají i západní Čechy. Křesťanství mělo zásadní vliv při formování raně středověkých států. Čeští velmožové přijali křest roku 845 v bavorském Řezně a tím se přiklonili k západní církvi. Ze západu se sem

15 Jeníček, V.: s.2

přistěhovali němečtí kolonisté a osídlili především pohraniční území.

Metropole západních Čech, Plzeň, byla založena uprostřed bývalých osad a hradišť „na zelené louce“, čemuž napovídá pravidelný půdorys města. Stalo se tak v roce 1295 z vůle Václava II. kvůli strategické poloze nového města, jež byla dána soutokem čtyř řek (Mže, Radbuzy, Úhlavy, Úslavy), které tvořily přirozenou překážku dobyvatelům až do 30-tileté války. Dalo by se říct, že Plzeň, zbudovaná na křižovatce obchodních cest, je ve svém původu velice moderní a dobře promyšlené město, které jako by do sebe vstřebalo historii okolních hradišť, ležící v jejich středu. Na pozůstatky nejstaršího osídlení Plzně upozornil na sklonku 19. stol. F. X. Franc, zahradník na zámku Kozel a amatérský archeolog, objevením „*posvátné pohřební krajiny poseté mohylami z nejrůznějších období českého pravěku*“¹⁶ v lesích obklopujících Plzeň. Jednou z těchto oblastí je i Horní a Dolní kyjovský les v blízkosti městských částí Radčice a Malesice, ležící na severozápadním okraji města.

2.5 Lokalita Radčice - Malesice a její památky

Mimo památky spíše geologického rázu, jako je např. Malesická skála nebo zkamenělé kmeny stromů v malesické zámecké zahradě, nabízí tato oblast pestrou mozaiku památek z různých dob našich dějin.

Radčice i Malesice jsou obce s velmi starým původem, už jen podle koncovky -ice, kterou měly nejstarší vsi. Název Radčice je nejspíše slovanského původu a vznikl jako odvozenina od jména rodu Radkových. V okolí Radčic byly odkryty pozůstatky osídlení z neolitu, eneolitu, střední a pozdní doby bronzové, pozdní doby halštatské a starší laténské. Podle archeologických nálezů se zde vystřídali Keltové, Římané (nebo spíše jen římsští kupci, kteří zde zanechali své mince) a Slované. Pozůstatkem kontinuálního osídlení, od pozdní doby bronzové přes dobu železnou až do počátku našeho letopočtu, jsou objevené mohylové hroby jak na území dnešních Radčic, kde vlivem orby a stavby budov již dávno zmizely, tak v okolních lesích, v nichž lze

16 Česal, A.: s.9

tu a tam na zarostlé „kopečky“ narazit.

Dnes jsou Radčice známé především poutní kapličkou Panny Marie Pomocné. Odpradávná tu býval pověšen na mohutném dubu svatý obrázek Panny Marie Pomocné. Roku 1868 jej hraběnka Johana Schönbornová, roz. Lobkoviczová vyměnila za nový jako výraz díků za uzdravení svého syna. Obraz neznámého italského malíře sleduje svým pojetím klasické znázornění tohoto námětu, inspirované dílem *Panna Marie Pomocná (Pasovská)* od Lucase Cranacha staršího. Cranachův obraz z roku 1537 byl v takové oblibě, že se brzy rozšířil po celé Evropě a nastolil jednotnou ikonografii tohoto výjevu.

Na popud křimického řídicího učitele Jana Kašpara, který se sem s dětmi chodil modlit, byla po pětileté sbírce vystavěna zdejší kaple a roku 1894 slavnostně vysvěcena. Památný strom byl obestavěn, část jeho kmene se svatým obrázkem tvořila oltář a koruna vybíhala nad střechu. Na první pohled nezvyklá stavba však nebyla jedinou svého druhu. Jsou známy mnohé příklady v Německu a Rakousku, ale také v Čechách u kostela sv. Matouše v Křešicích u Litoměřic. V baroku se stalo zvykem absorbovat určité prvky, spojené se zázrakem či nálezem svatého obrazu či sochy, do kaplí a kostelů. Přestože vlna této horoucí zbožnosti v době stavby radčické kapličky již dávno odezněla, místo se stalo záhy velice oblíbeným cílem nejen o mariánských svátcích. Po druhé světové válce jeho význam upadal a kaple postupně chátrala. Tradice procesí byla obnovena počátkem 90.-tých let minulého století. V roce 2009 byla kaple celkově rekonstruována. Místo původního dubu, poraženého vichřicí, byl za oltář vsazen jen výřez z kmene a namísto hraběnčina obrazu, ukradeného v roce 1992, zdobí průčelí kapličky kopie Panny Marie Pomocné.

Kyjovská, jak se kaplička přezdívá, se nazývá podle nedalekého středověkého hradu ze 14. století, který se tyčil na skále nad Chotíkovským potokem. Dlouho se o jeho existenci nevědělo, neboť byl, nejspíše po husitských válkách, zničen tak, že dnes je z něj patrný jen hluboký zarostlý příkop. Založen byl nejspíše Děpoitem z Malesic okolo roku 1300. Příčinou zpusnutí bylo přestěhování panstva na níže položenou malesickou tvrz, jež

stávala na místě dnešního zámku. Celé panství se později dostalo do vlastnictví kladrubského kláštera a poté bylo zabráno západočeskou šlechtou či ještě spíše některým z bohatých plzeňských měšťanů, kteří v husitském období získávali majetek v okolí Plzně.¹⁷

Nejen kvůli těmto památkám bylo dílo umístěno zrovna do této lokality, i když ony samotné tvoří velmi důležitý rámec sochy. Jistě největší roli hraje poutní kaple, která v propojení s mou prací vytváří linii, tedy poutní cestu, symbolickou pouť dějin.

3 Popis díla

3.1 Vlastní popis

Dílo je situováno v blízkosti vrcholu Horního kyjovského lesa. Kolem vysokého dubu v kruhu stojí stylizované lidské postavy v životní velikosti s hlavami jelenů. Vytvoření jsou ze svázaných a propletených vrbových prutů, rákosu, smoly a jílu. Nohama zarůstají do země, parohy směřují, podobně jako větve stromu k nebi. Jejich na hrudi zkřížené ruce upomínají na postoj strážců egyptských faraonů. Počtem jich je rovných pět, tvoří tak nejen pomyslný kruh, ale také pentagram. Do stran rozprážené paroží představuje oblouky nad jednotlivými vstupy do lesní svatyně, jejíž klenbou je obloha a středem i oltářem strom, k němuž jsou figury obráceny čelem. Celá tato podivná svatyně čerpá ze symbolů, myšlení a víry všech pohanských kmenů, které se na tomto území pohybovaly, zároveň nese i podobné znaky jako nedaleká kaplička Panny Marie Pomocné.

17 Hradycz. Hradyc, zámky a tvrze v Čechách na Moravě a ve Slezsku - Západní Čechy. *Malesice, zámek* [online]. 18.11.2008. [cit. 2012-04-04]. Dostupné z: <http://www.hradyc.cz/wnd_show_text.php?tid=21901>

3.2 O symbolu

„Podobnost mezi obrazovým světem umění a hloubkové psychologie spočívá ne náhodou právě na symbolovém charakteru obou.“¹⁸ Právě skrze symbol se vyjadřuje archetyp, který je formou či principem bez obsahu. Díky Jungově výkladu o archetypech je pochopitelné a zřejmé, proč jsou symboly často velice podobné pro různé kultury a proč se dokážeme obejít bez jejich slovního výkladu. Symbol je totiž spojnicí mezi vědomou a nevědomou (archetypální) sférou naší mysli, jeho význam více vycitujeme než chápeme. „Nejenže žijeme ve světě symbolů. Svět symbolů žije v nás.“¹⁹

Symbol „uniká přesné definici“,²⁰ není jednoznačný a nelze ho zjednodušit. Podobně jako sny potřebuje „elasticitu porozumění“ a divákovu účast, aby dílo naplnil významy. Samo slovo „symbol“ pochází z řeckého slovesa *symballein*, což znamená dávat dohromady, slučovat či spojit na smysluplném místě a dříve označovalo „prostředek k poznávání, k přiznání a k stvrzení společenství, které bylo rozpuštěno a má se opět nově navázat“²¹ pomocí spojení půlek rozlomeného předmětu.

3.3 Symbolika díla

Jak z výše řečeného vyplývá, je tato práce založena zejména na řeči symbolů a na jejich aplikaci v rámci výtvarného díla. Kromě poutní cesty jsou zásadními také symbol jelena, stromu (dubu), čísla 5 (pentagramu) a kruhu, v němž se vše uzavírá. V návaznosti na poutní kapli bude prvním, zde uvedeným symbolem strom - konkrétně dub.

Strom byl člověkem uctíván již odpradávná a to nejen kvůli užitku, který lidem přinášel, ale jako „posvátný předmět obývaný bohem.“²² Byl spojením zemské sféry s nebesy, která pro prvotní národy byla „mnohem níže, než to

18 Heinz-Mohr, G.: s.6

19 Chevalier, J. in Heinz-Mohr, G.: s.7

20 Heinz-Mohr, G.: s.8

21 Tamtéž: s.8

22 Hall, J.: s.427

odpovídá našemu obrazu kosmu.²³ Strom byl chápán jednak jako lokální kmenový strom, posvátné zobrazení boha určité kultury, byl znakem prosperity kmene a jeho sepětí s bohy nebe i země, „jenž ve své přehlednosti dával lidem pocit sounáležitosti a ochrany.“²⁴ V obrazu makrokosmu to byl „vesmírný strom života“, podpírající nebeskou klenbu, byl osou „kolem níž se soustřeďuje kosmický řád.“²⁵ Svými kořeny zasahoval i do podzemí, tedy do říše smrti, zároveň však korunou představoval život. Tuto dvojakost je možné pozorovat na cyklických proměnách stromu, na sezonním umírání a znovuzrození. Proto byl chápán jako symbol plodnosti a úrodnosti země. Nastolení opětovné rovnováhy ve znovuzrození je patrné i v křesťanském motivu zmrtvýchvstání. Křesťanství, ač na první pohled není do takové míry spojeno s přírodními cykly jako pohanství, má obdobnou víru ve strom života zakotvenu v Kristově příběhu. Jeho kříž byl vytesán ze stromu poznání dobrého a zlého, čímž symbolicky vykoupil prvotní hřích Adama a Evy (Panna Marie nazývána „novou Evou“). Kříž se stal dřevem života a stromem nového ráje.

Z výše uvedeného plyne, že „strom slouží jako do značné míry nadčasový a transkulturní znak.“²⁶ Magické či ochranné funkce stromu či jen jeho části ctíme dodnes, například o Velikonocích a Vánocích. Strom se stal vertikálním duchovním centrem, součástí svatyň a tedy prostředníkem mezi bohem a člověkem. V umění blízkého východu, u germánských kmenů v podobě Yggdrasilu a později v křesťanství byl ztotožňován s „osou světa“, neboli *Axis mundi*; vzpřímeností pak bývá připodobňován k člověku. Antropologický rozměr dokládá i zvyk sázení stromu při narození dítěte nebo pohřbívání pod strom, což je odrazem víry, že v něm žije lidská duše.

Nejčastěji uváděným stromem v souvislosti s božskými silami byl odedávna dub. Stal se stromem nejvyšších bohů (Řekové - Zeus, Římané - Jupiter, Keltové - božstvo podobné Jupiterovi, Slované - Perun, Germáni - Thór,

23 Tydlitátová, V.: s.70-1

24 Botheroyd, s.350

25 Tamtéž: s.351. Tento „kosmický strom“ či „strom světa“ se objevoval v umění nejstarších civilizací, kde býval často umístěn na vyvýšenině a obklopen zvířaty či nadpřirozenými bytostmi (viz příloha č. 5), u pozdějších kultur splynul se „stromem života“.

26 Tydlitátová, V.: s.138

atd.), symbolem síly a pevnosti. „*Ve starověku byl zasvěcen božstvům bouří, protože svým mohutným vzrůstem přitahoval blesky více než jiné stromy.*“²⁷ V antice a středověku se věřilo, že jeho dřevo nepodléhá tlení, proto se stal výrazem nesmrtelnosti. Koneckonců i o dřevě Kristova kříže se říkalo, že je dubové.

Stejně jako strom i jelen oplývá řadou významů opět cyklického charakteru. Je symbolem slunce, díky paroží připomínajícím paprsky, a světla, vítězícího nad tmou. „*Tato představa byla odvozena ze zápasů o moc ve stádě, pravidelně na podzim se opakujícího a chápaného v antice jako boj světla a tmy, dobrých a zlých sil.*“²⁸ Se světlem se váže i symbolika průvodce, a to jak ukazatele cesty, například v pověstech o založení klášterů či měst (Karlovy Vary), tak i ochránitele křtěnce. Ve výzdobě baptisterií se objevuje motiv jelena u vody života, kde symbolizuje duši křtěnce. Místy je zobrazen v doprovodu hada, což pramení z „*dávné představy o tom, že jelen svým dechem vyvolává ze země jedovaté hady a požírá je, aniž by doznal újmy.*“²⁹ Křesťanství tak povýšilo magickou funkci proti hadímu uštknutí na symbol boje se zlem a hříchem. Zároveň bývá jelen místy ztotožňován s Kristem, někdy jako symbol duše přicházející do nebe a nabývající nebeských statků. To lze vyložit jako odraz dávného kultu smrti. Již od doby kamenné se objevuje jelení paroží ve výbavě hrobů po celé Evropě, někdy dokonce bývalo upevněno na hlavě nebožtíka. Kelty, kteří ctíli parohatého boha Cernunnose, klasicky zobrazovaného v tzv. Buddhově pozici se zkříženými nohama, ukládaly do hrobů jeho sošky, neboť zastupoval nejen přírodní síly, ale také k nim se vážící krajinu smrti.

Původ rohatých božstev je velice starý. Roh symbolizoval vždy nadpřirozenou moc, byl „*atributem božství nebo později u panovníků znakem božského pověření.*“³⁰ Nejčastěji byla božstva opatřena býčími rohy. Býk představoval přírodu kultivovanou, kdežto jelen nespoutané síly nekultivované

27 Baleka, J.: s. 88

28 Tamtéž: s.157

29 Heinz-Mohr, G.: s.85

30 Např.: Mojžíš sestupující ze Sinaje je korunován býčími rohy. Tydlitátová, V.: s.18

přírody, byl tedy právem nazýván pánem lesa. Nejvíce jelenu podobným bohem je již zmíněný keltský Cernunnos a jeho římská obdoba bůh Sylvánus, později Kelty přejatý. Dále je jelen atributem bohů, např. bohyň Artemis a Diany, či řady křesťanských světců (sv. Eustach, sv. Hubert). Jako „symbol věčného časového koloběhu“³¹ táhne jelen Kronův vůz. „*Díky svému mohutnému paroží je jelen v umění mnoha národů spojován se stromem života.*“³²

3.3.1 Geometrie – rozložení – číslo

Další symbolika je spojena s geometrickým uspořádáním díla a významem čísla 5, tedy i pěticípého útvaru - pentagramu.

V židovsko-křesťanské tradici i v jiných kulturách byla na počátku všeho boží tvořivost. Bůh tvořil svět v číselných poměrech³³, proto byl zobrazován jako architekt, či geometr, který tvoří vesmír za pomoci kružítka z kružnic. Kruh je nejdokonalejším vyjádřením jednoty, „*je rozpětím bodu, obrazem dokonalého a v sobě shodného. Střed je otcem kruhu (Plotin). Toto je možno chápat rovněž jako vztah Boha a jeho stvoření.*“³⁴ Ne náhodou byly svatyně a obětiště budovány do kruhu, v jehož středu stávalo zpodobení boha.

Číslo je mírou všech věcí, jak nás o tom poučuje pythagorejská filozofie, postavená na víře v magickou moc čísel. Právě s Pythagorejci je svázán zmíněný pentagram, vytvořen 5 trojúhelníky a 5 písmeny alfa, proto nazýván pentalfou, který uváděli na začátek dopisu jako znamení zdaru. Později byl tento zvyk přejat různými sektami a tajnými společnostmi. Již od 5.tis. př.n.l. byl chápán jako symbol čtyř živlů a základní vesmírné energie, symbol světla a dobra; v magii přemáhá zlé síly, pokud je správně orientován. Pentagram, původně přejatý z astronomie, kde kopíroval oběžnou dráhu planety Venuše³⁵, je „*symbolem člověka a jeho pozemských možností, antropologického principu*

31 Baleka, J.: s. 157

32 Heinz-Mohr, G.: s.85

33 Kniha moudrosti (10,20): „Ale ty jsi všechno uspořádal s mírou, počtem a váhou.“ in Royt; Šedinová: s.7

34 Heinz-Mohr, G.: s.119

35 Olympijské hry, konané jednou za 4 roky, byly vlastně poutou tomuto jevu.

*ve vesmíru, je modulem lidských proporcí, kompozičním obrazem.*³⁶ Byl používán i jako symbol pěti Kristových ran.

3.4 Proces přípravy

Základním a zásadním motivem celé práce je motiv putování. Ať již jde o meditativní putování krajinou, přemísťování se z bodu A do bodu B nebo zkoumání určité krajiny, jejího charakteru a uzlových bodů. Proces přípravy zahrnoval putování a vnímání krajiny okrajových plzeňských čtvrtí a zároveň přemítání o širších souvislostech, což přeneseně znamenalo být tady na zemi a zároveň se dívat shora. K tomu pohledu slouží mapa. Mně však nešlo jen o geografické údaje, ale hlavně o myšlenkové schéma. Jinými slovy šlo o to, jak propojit uzlová místa určité krajiny tak, aby dávala smysl, ale zároveň fungovala soběstačně. Vytvořit vztah dvou dominant, nechat však obě svému trvání, svému času života a rozpadu.

Od začátku jsem pracovala s lokalitami na okraji Plzně, nejen proto, že téma okraje je vlastně tématem střetu a jako takové velice aktuální a živé, ale také proto, že Plzeň je téměř lemována památkami na nejstarší osídlení tohoto města – mohylami, jež jsou z hlediska krajiny něčím fascinujícím a neobvyklým. Procházela jsem tato místa, dokumentovala jsem je pomocí fotografií a zápisků. Zároveň jsem se snažila najít informace o místním osídlení od jeho počátků téměř dodnes a shromáždit literaturu o symbolice ve výtvarném umění. Čím hlouběji jsem se do této problematiky dostávala, tím více se odkrývala propojenost a spojitost kulturních dějin napříč různými epochami a zeměmi.

36 Baleka, J.: s.268

3.5 Proces tvorby

Po počátečním putování, výběru místa a jednání s příslušnými úřady, jsem započala práci na přelomu února a března. Nejdříve jsem vykopala základy, pokusila jsem se vytvořit konstrukci z kůlů, kterou jsem později zavrhla. Mnohem lépe se pracovalo s konstrukcí vytvořenou ze silných vrbových prutů; socha poté působila vzdušněji. Naznačila jsem v kostře přibližně stejné proporce u všech pěti figur. Postupně jsem splétala a vyplétala figury směrem od země vzhůru a pro lepší uchycení jsem používala jutového motouzu.

Jelení hlavu jsem se pokusila řešit jiným způsobem než tělo nejen kvůli zdůraznění motivu, ale i pro vyzkoušení kombinace různých organických materiálů. První varianta hlavy ze smoly odlévané do formy byla příliš kompaktní a působila těžkým dojmem. Proto jsem se pokusila hledat v bezprostředním okolí vhodný materiál. Po pokusech se starými latěmi z bývalé ohrady a kroucenými borovicovými větvemi jsem našla jako nejlepší řešení spletení z rákosových stvolů a jutového motouzu. Kvůli přílišné stylizaci se však vytratily typické rysy jelení hlavy, proto jsem nakonec rákosovou konstrukci doplnila o odlévané fragmenty jeleního obličeje ze smoly a drcených rákosových listů. Vznikl tak zvláštní dojem masky nepasující ke schematickému tělu. Na propojení obou částí jsem použila jílovitou zem s travinami. Figury jsem završila korunou z parohů, které byly vyrobeny opět ze svázaných vrbových prutů.

3.6 Technologická specifika

Z důvodu umístění sochy do přírody jsem volila organické materiály, jejichž rozpad nebude zatěžovat okolní prostředí a dílo se tak navrátí zpět do koloběhu. Nejvhodnějším materiálem pro tvorbu bylo vrbové proutí, které je dobře ohebné, pružné a v našem podnebí hojně dostupné. Díky těmto vlastnostem byla vrba odedávna velice vyhledávanou dřevinou nejen pro košíkářské účely, ale i pro stavbu prvních přístřešků a plotů. Jejich zbytky byly dodnes zachovány v otisku těchto „*zahloubených příbytků, které měly*

*stěny hrubě vypletené silnými pruty kolem svislých kůlů upevněných v zemi.*³⁷

Stěny byly vymazávány hlínou, tzv. mazanicí. Je možné, že právě košíky vymazané jílem ovlivnily vznik keramiky. Zajímavostí je ojedinělý nález proutěné misky z 15. století, který pochází právě z jedné ze zasypaných plzeňských studen.³⁸

Vrba je obecně velice odolná a životaschopná dřevina, rostoucí v našich podmínkách ve vlhkých půdách, nejčastěji na březích potoků, rybníků a řek, kde svými hlubokými kořeny zabraňuje erozi. V Plzni, městě na soutoku čtyř řek, je hojně zastoupena. Používala jsem vrbu košíkářskou (*Salix viminalis*) s typickou žlutooranžovou barvou, kterou jsem sbírala v okolí Vejprnic, vrbu červenici (*Salix purpurea*) a vrbu křehkou (*Salix fragilis*) z údolí Mže a Radbuzy. Jelikož je vrba náročná na vodu a kyselost půdy, předpokládala jsem, že ve smíšeném lese, kde je převážně kyselá půda a nedostatek vody, nebude možné vytvořit živou rostoucí sochu. Přesto jsem počítala s ukotvením základní konstrukce v zemi. Po konzultaci s odborníci na pletení košíků jsem upustila od klasického vyplétání a volila jsem volné splétání provázkem spojených prutů, přičemž jsem se snažila kopírovat základní tvary lidského těla.

Od začátku jsem měla v plánu kombinovat materiály. Vedle vrbového proutí jsem sbírala smolu a zkoušela ji odlévat spolu s jinými materiály, např. slámou či senem. V konečném provedení jsem používala smolu spolu s listy rákosu jen v realistických prvcích na jeleních hlavách, jejichž jádro je vytvořeno z rákosových stvolů, sbíraných u malesických rybníků. Nakonec jsem se pokusila propojit a doplnit určitá místa pomocí jílovité lesní půdy, nalezené opět v bezprostředním okolí.

Ve své práci odkazují technikou i materiálem na nejstarší řemesla: pletení košíků a přístřešků z vrbového proutí či rákosu, vymazávání jílem. Smola se používala nejen k výrobě loučí, ale existují i dochované slovanské modly natřené smolou. Dílo by však nemělo působit jako rekonstrukce určité svatyně, použité materiály mají pouze dokreslovat celkový dojem.

37 Šenfěldová, H.: s. 11

38 Tamtéž, s. 13

3.7 Dílo v kontextu daného oboru

Celá práce se řadí umístěním i přístupem do kategorie krajinného umění neboli land-artu. Vedle nepopíratelného vlivu ateliéru prof. akad. soch. Jiřího Beránka byli mými dalšími inspirátory umělci jako Andy Goldsworthy, Richard Long a další, pro které je krajina a její změny (rozpad, růst, rozkvět) hlavním pilířem tvorby. Někteří z těchto land-artistů si za materiál vybírají vrbové proutí. Asi nejznámějším z nich je americký sochař Patrick Dougherty. V našich zemích s vrbou pracoval Michal Sedlák (vyplétaná Ulita) a Pavel Ryška (Křeslo z živého vrbového proutí); z proutí byla vyrobena i jedna z Krychlí Ivana Kafky.

V současnosti je téma krajiny a životního prostředí velice aktuální. V tomto bodě se střetá nejen volná krajina a město, ale i land-art a street art. Vytváří se dle mého názoru nový proud, v němž umělecká díla reflektují a komentují zásadní otázky vztahu člověka a jeho bezprostředního okolí, dotýkají se tak nejen ekologických, ale i sociologických a politických témat. Příkladem mohou být projekty umělce vystupujícího pod pseudonymem EPOS 257, který svá díla tvoří bez povolení a často nelegálně, proto svou pravou identitu skrývá pod pseudonym a může se tak zařadit do davu pozorovatelů, aniž by někdo tušil, že tu danou věc vytvořil on. K tomu dodává: „*Pro mě je podstatné, aby byl projekt hodnotný sám o sobě, pak není zas tak důležité, kdo za ním stojí.*“³⁹

39 Epos 257 - Seno. [online]. 26.1.2012 [cit. 2012-04-08]. Dostupné z: <<http://www.phatbeatz.cz/epos-257-seno>>

4 ZÁVĚR

4.1 Shrnutí

Téma dávno zapomenutého kultu či rozpadlé svatyně mne vždy velice fascinovalo. Proto jsem se rozhodla sledovat stopy dávného osídlení v okrajových částech Plzně, kde se nacházejí zbytky pohřebišť – mohyl a svou sochu umístit do jejich blízkosti. Zajímala jsem se tedy především o kulturu neovlivněnou křesťanstvím a etnika, která se na vymezeném území pohybovala. Vyzdvihla jsem několik základních symbolů, jejichž obecnost a nadčasovost propojuje archaické kultury s křesťanstvím a pokračuje až do současnosti. Nešlo mi tedy o přesnou rekonstrukci posvátného místa, ale syntézu a navození atmosféry v krajině s „pamětí“. Pohybují se proto v rovině symbolů, neboť ty mají pružnost v různosti výkladu a schopnost přímé neverbální komunikace.

Od počátku však nešlo jen o sochu jako objekt, ale i jako koncept. Ve spojení s nedalekou poutní kaplí se celý projekt stává symbolickou cestou zpět do naší historie, zároveň však obě dominanty fungují samostatně, což ponechává divákovi prostor pro chápání celku i jednotlivých částí.

4.2 Silné a slabé stránky

Jako tvůrce celého konceptu i sochy nejsem schopna nezaujaté reflexe díla už jen z důvodu dlouhé a intenzivní práce na dané problematice. Přesto se pokusím své dílo krátce zhodnotit. Na prvním místě musím uvést splnění jednoho z vytyčených cílů. Už v průběhu práce jsem zaznamenala zájem místních obyvatel. V Malesicích se postupně rozšířila pověst o sochách stojících na vršku u staletých dubů, kterým prý místní říkají apoštolové. Zjištění, že socha si dokázala přitáhnout diváky, bylo pro mne velice potěšující.

Co se týče umístění je těžké zhodnotit jeho správnost. Možná, že se tímto počinem význam místa příliš neobohatí. Jsem však přesvědčena, že na jiném místě by sochy takto nepůsobily. Vše ale nakonec záleží na tom,

nakolik budou lidé ochotní přijít a pobýt.

Velkou slabinou práce je technická nedokonalost, která vychází z mé nezkušenosti v práci s daným materiálem. Tím je také socha odsouzena k dřívějšímu rozpadu.

4.3 Přínos

Jistě největším přínosem pro mne byla zkušenost, kterou si z celé práce odnáším. Novým pro mne byl pohyb zúžený na danou lokalitu, její postupné objevování, poznávání jejího rytmu a charakteristik; tvorba přímo na místě a z materiálu z bezprostředního okolí. Doufám však, že se sousoší stane přínosným hlavně pro náhodné příchozí, že nebude vnímáno jen jako kuriozita nebo lesní dekorace, ale stane se něčím nepojmenovatelným a tajemným, něčím, co člověka hluboce zasáhne.

Seznam použité literatury

a) knižní publikace

BALEKA, Jan. *Výtvarné umění: výkladový slovník: malířství, sochařství, grafika*. 1. vyd. Praha: Academia, 1997 (dotisk 2002). ISBN 80-200-0609-5.

BARTLETTOVÁ, Sarah. *Mýty a báje od A do Z: všechno, co chcete vědět o mytologii celého světa*. překlad Lumír Mikulka. 1. vyd. Praha: Metafora, 2009. Přel. z: The mythology bible. ISBN 978-80-7359-220-2.

BERANOVÁ, Magdalena. *Slované*. 2. dotisk 1. vyd. Praha: Libri, 2007. ISBN 978-80-7277-022-9.

BĚLOHLÁVEK, Miroslav. *Plzeňská předměstí*. 1.vyd. Plzeň: nakl. NAVA , 1997. ISBN 80-7211-003-9.

BOTHEROYD, Sylvia, BOTHEROYD, Paul F. *Lexikon keltské mytologie*. překlad Vladimír Marek. 1. vyd. Praha: Železný, 1998. Malá moderní encyklopedie. Přel. z: Lexikon der keltischen Mythologie. ISBN 80-237-3552-7.

ČESAL, Aleš. *Tajemná města: Plzeň*. 1.vyd. Praha: nakl. Regia, 2004. ISBN 80-86367-38-X.

DURDÍK, Tomáš. *Ilustrovaná encyklopedie českých hradů*. 3. vyd. Praha: Libri, 2009. ISBN 978-80-7277-402-9.

GOJDA, Martin. *Nové publikace: Jiří Sádlo - Petr Pokorný - Pavel Hájek - Dagmar Dreslerová - Václav Cílek: Krajina a revoluce. Významné přelomy ve vývoji kulturní krajiny českých zemí*. Archeologické rozhledy LVIII-2006, sešit 1. Praha: Archeologický ústav Akademie věd ČR, 2006. ISSN 0323-1267.

HALL, James. *Slovník námětů a symbolů ve výtvarném umění*. překlad Allan Plzák. 1. vyd. Praha: nakl. Mladá fronta, 1991. Přel. z: Dictionary of Subjects and Symbols in Art. ISBN 80-204-0205-5.

HEBER, František Alexandr. *České hrady, zámky a tvrze, 1.díl: Západní Čechy*. překlad Irena Bukačová. 1.vyd. Praha: nakl. Argo, 2002.

ISBN 80-7203-424-3.

HEINZ-MOHR, Gerd. *Lexikon symbolů*. překlad Eva Urbánková. 1.vyd. Praha: nakl. VOLVOX GLOBATOR, 1999. Přel. z: Lexikon der Symbole. ISBN 80-7207-300-1.

JÍLEK, Tomáš. *Kapitoly z historie západních Čech od pravěku do současnosti*. 1.vyd. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, Ústav celoživotního vzdělávání, 2010. edice Univerzity třetího věku.

ISBN 978-80-7043-910-4.

KOMÁREK, Stanislav. *Příroda a kultura: svět jevů a svět interpretací aneb Jak je to doopravdy*. 1. vyd. Praha: Vesmír, 2000. edice Medúza. ISBN 80-85977-33-8.

KOZÁK, Pavel. *Tajemná místa Plzeňska*. 1. vyd. Beroun: Nakladatelství MH, 2005. ISBN 80-86720-20-9.

MOTLOVÁ, Milada. *Český rok od jara do zimy*. 1. vyd. Praha: Fortuna Libri, 2010. ISBN 978-80-7321-522-4.

PITRO, Martin, VOKÁČ, Petr. *Bohové dávných Slovanů*. 1.vyd. Praha: nakl. ISV, 2002. ISBN 80-85866-91-9.

PROFANTOVÁ, Naďa, PROFANT, Martin. *Encyklopedie slovanských bohů a mýtů*. Dotisk 2. vyd. Praha: Libri, 2007. Mytologie.

ISBN 978-80-7277- 219-3.

ROYT, Jan, ŠEDINOVÁ, Hana. *Slovník symbolů: Kosmos, příroda a člověk v křesťanské ikonografii*. 1. vyd. Praha: nakl. Mladá fronta, 1998. ISBN 80-204-0740-5.

SILVER, Jules. *Numerologie: Magie a mystika čísel*. překl. Jarmila Doubravová. 1.vyd. Praha: Euromedia Group – Ikar, 2004. Přel. z: Numerologie. ISBN

80-249-0304-0.

ŠENFELDOVÁ, Helena. *Pletení z proutí od A do Z*. 2. vyd. Praha: Sobotáles 2003. ISBN 80-85920-93-X

VESCOLI, Michael. *Keltský stromový kalendář: o lidech, času a stromech*. překlad Jitka Scharingerová 2. vyd. Praha: Volvox Globator, 2007. Garuda. Přel z: Der Keltische Baumkalender. ISBN 978-80-7207-644-4.

METLIČKA, Milan a kol. *Archeologie doby hradištní v Čechách: sborník příspěvků z pracovního setkání badatelů na výzkum doby hradištní v Čechách, konaného v Plzni 19.–21.5. 2004*. 1. vyd. Plzeň: Západočeské muzeum v Plzni, 2005. ISBN 80-7247-044-2.

b) internetové zdroje

ABZ.cz: slovník cizích slov. [online]. [cit. 2012-04-22]. Dostupné z:

<<http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/eideticka-vloha>>

Epos 257 - Seno. [online]. 26.1.2012 [cit. 2012-04-08]. Dostupné z:

<<http://www.phatbeatz.cz/epos-257-seno>>

Hrady.cz. Hrady, zámky a tvrze v Čechách na Moravě a ve Slezsku - Západní Čechy. *Malesice, zámek* [online]. 18.11.2008. [cit. 2012-04-04]. Dostupné z: <http://www.hrady.cz/wnd_show_text.php?tid=21901>

JENÍČEK, Vladimír. *Povídání o Radčicích (aneb 53 zastávek v obci na místech historicky cenných nebo jinak významných a pozoruhodných)* [online]. Plzeň 1992. [citováno 2012-04-16]. Dostupné z: <http://dstats.net/download/http://www.radcice.info/kroniky/Radcice_povidani.pdf>

MAT, Pavel. [online]. 04. 05. 2008 [cit. 2012-04-23]. Dostupné z:

<[http://www.myty.info/view.php?cislocianku=2008050001#\[2\]](http://www.myty.info/view.php?cislocianku=2008050001#[2])>

Resumé

The theme of my bachelor's project is Human being and the world. The task was specified as a figural installation in a public space – landscape, urban landscape or interior – in the material which will correspond with a place and the meaning of the artwork.

The main focus of my work is the cultural history (mythology, religions, symbols) and the landscape. I tried to project the journey into levels physical and psychological. In a physical part it's a way in a landscape from the centre of Pilsen to the edge, to suburbs, where the nature and the town meets. There are many remainings of an archaic inhabitants, for example ruins of burial mounds. These countryside elements in a Pilsen surroundings inspired me. Then I discovered an interesting historic pilgrimage to The Chaple Of A Virgin Mary Of Mercy in the Lower Kyjov Forest near to a Radčice, Pilsen district on the northwest. I made this way longer to the pagan sanctuary (my sculpture) located near to the top of the Upper Kyjov Forest close to another Pilsen district called Malesice. There arised two dominants which could be perceived separately or in relation, depending on the visitors.

Also the second part of my work emphasised the random viewer. In my work I aplicate some symbols – a tree (an oak), a stag, a circle – which are associated with ethnicities passed throw this locality in past (Celts, Slavs, also influence of Greko Roman culture and Teutons) but which could be recognized nowadays. We can feel the meaning of these symbols because of archetypes. Also this symbols are common for pagan culture and even for Christians. This connection is for example in the motif of a tree: the Christian chaple was built surrounding an oak tree, on which used to be a saint picture. Also my work – pagan nature sanctuary – is situated around an oak tree which can be interpreted as an altar. I created group of five figures with a human bodies and a deer heads. They are standing like the guards in the circle. Sculptures are made of willow sticks (body), reed (head), pitch and clay mixed with grass. In construction I used jute twine.

The goal was to open theme of sacred place, deserted sanctuary which is referring to an archaic cults. Then put it into the context with local historical sight (chapel, burial mounds) and show continual line of our cultural develop demonstrated by the symbols. The symbols of this artwork will be constantly going through the process of viewer's reinterpretation. That is also a way from a human being to the world and back to a human.

Seznam příloh:

Příloha č. 1

Kotlík z Gundestrupu

Příloha č. 2

Skalní malby ve Val Camonica

Příloha č. 3

Skalní malba Cernunna z Val Camonica

Příloha č. 4

Novoasyrský kamenný reliéf z paláce v Nimrudu

Příloha č. 5

Mapa mohyl v Dolním kyjovském lese u Radčic

Příloha č. 6

Mohyla v Dolním kyjovském lese

Příloha č. 7

Terénní náčrt hradu Kyjov

Příloha č. 8

Zřícenina hradu Kyjov

Příloha č. 9

Lucas Cranach starší: Panna Marie Pomocná (Pasovská)

Příloha č. 10

Kaplička Panny Marie Pomocné a její interiér

Příloha č. 11

Mapa Plzně s vyznačením umístění soch

Příloha č. 12

Mapa se souřadnicemi

Příloha č. 13

Mapa lokality Radčice - Malesice s vyznačenou cestou od kapličky P. Marie

Příloha č. 14

Vizualizace projektu

Příloha č. 15

Celkový pohled od cesty

Příloha č. 16

Celkový pohled

Příloha č. 17

Celkový pohled

Příloha č. 18

Polodetail

Příloha č. 19

Detail jedné z figur

Příloha č. 20

Detail figury

Příloha č. 21

Detail končetin

Příloha č. 22

Detail hlavy z boku

Příloha č. 23

Pavel Ryška - Křeslo z vrbového proutí

Příloha č. 24

Michal Sedlák - Ulita

Příloha č. 25

Epos 257 - projekt Seno, Praha 2009

Příloha 1

Kotlík z Gundestrupu⁴⁰

Příloha 2

Skalní malby ve Val Camonica⁴¹

40 Převzato z:

http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/6/69/Gundestrup_antlered_figure.jpg

41 Převzato z: <http://www.abovetopsecret.com/forum/thread785404/pg5>

Příloha 3

Skalní malba Cernunna z Val Camonica⁴²

Cernunnos s torquesem a s rohatým hadem
(skalní kresby z Val Camonica).

Příloha 4

Novoasyrský kamenný reliéf z paláce v Nimrudu (883-859 př.n.l.) - posvátný stylizovaný strom obklopený okřídlenými bytostmi (apkallu)⁴³

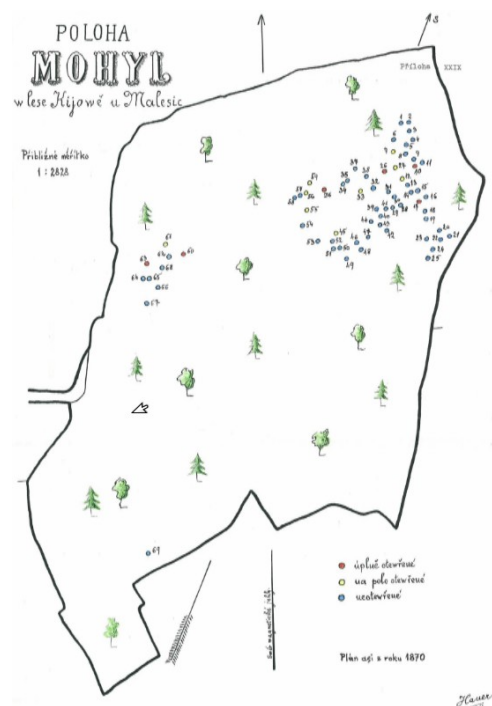

42 Převzato z: Botheroyd, *Lexikon keltské mytologie*, s.60

43 Převzato z [http://www.myty.info/view.php?cisloclanku=2008050001#\[2\]](http://www.myty.info/view.php?cisloclanku=2008050001#[2])

Příloha 5

Mapa mohyl v Dolním kyjovském lese u Radčic⁴⁴

Příloha 6

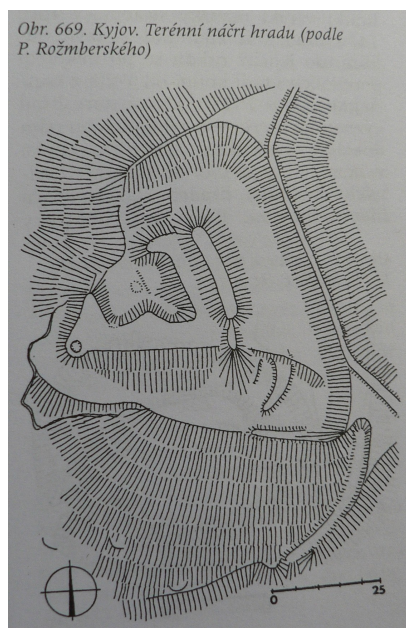
Mohyla v Dolním kyjovském lese⁴⁵

44 Převzato z: Jeníček, *Povídání o Radčicích*, příloha č.29

45 Vlastní fotografie

Příloha 7
Terénní náčrt hradu Kyjov⁴⁶

Příloha 8
Zřícenina hradu Kyjov⁴⁷

⁴⁶ Převzato z: Heber, *České hrady, zámky a tvrze*, s. 313
⁴⁷ Vlastní fotografie

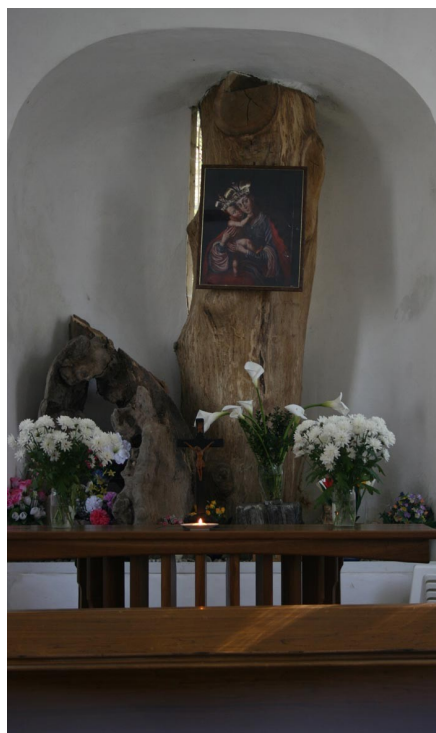
Příloha 9

Lucas Cranach starší: Panna Marie Pomocná (Pasovská)⁴⁸

Příloha 10

Kaplička Panny Marie Pomocné a její interiér⁴⁹

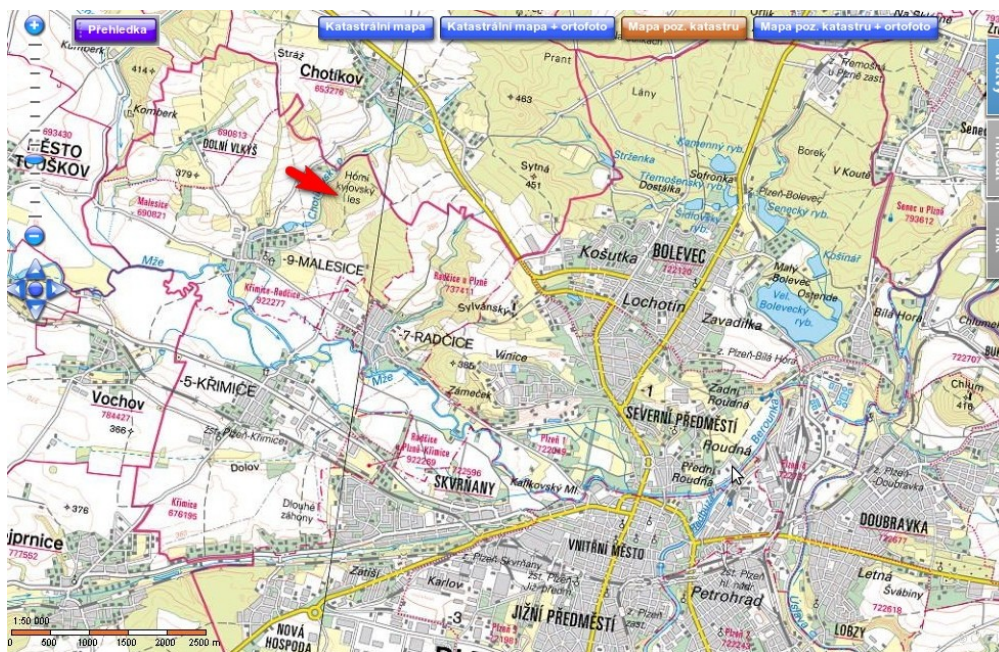

⁴⁸ Převzato z: <http://veranovotna.galerie.cz/5475266-cranach-lucas#80751249>

⁴⁹ Vlastní fotografie

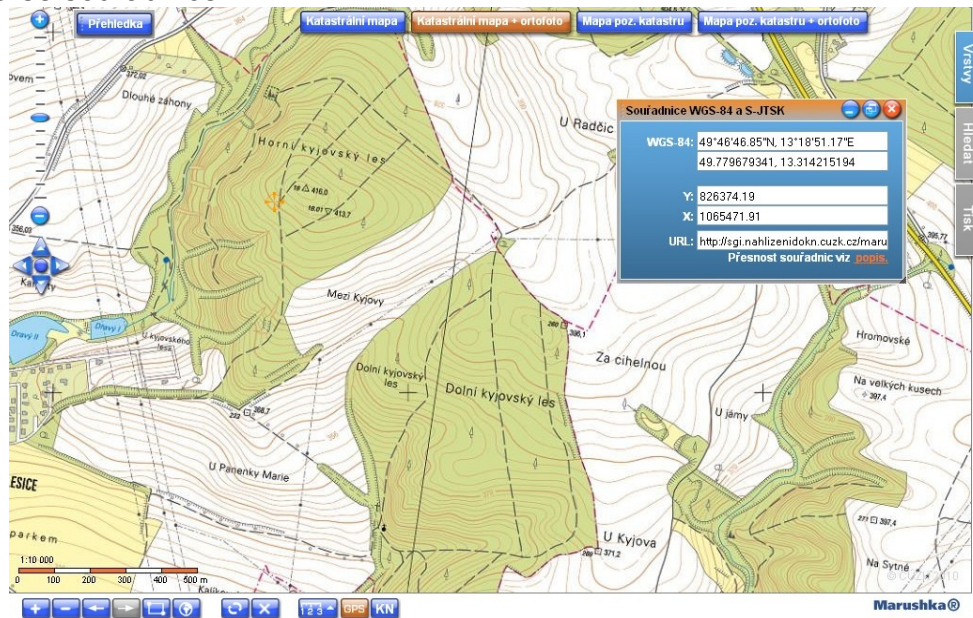
Příloha 11

Mapa Plzně s vyznačením umístění soch⁵⁰

Příloha 12

Mapa se souřadnicemi⁵¹

50 Převzato z:

<http://sgi.nahlizenidokn.cuzk.cz/marushka/default.aspxthemeid=3&&MarQueryId=2EDA9E08&MarQParam0=2302551407&MarQParamCount=1&MarWindowName=Marushka>

51 Převzato z:

<http://sgi.nahlizenidokn.cuzk.cz/marushka/default.aspxthemeid=3&&MarQueryId=2EDA9E08&MarQParam0=2302551407&MarQParamCount=1&MarWindowName=Marushka>

Příloha 13

Mapa lokality Radčice - Malesice s vyznačenou cestou od kapličky P. Marie⁵²

⁵² Převzato z: <http://sgi.nahlizenidokn.cuzk.cz/marushka/default.aspx?themeid=3&&MarQueryId=2EDA9E08&MarQParam0=2302551407&MarQParamCount=1&arWindowName=Marushka>

Příloha 14
Vizualizace projektu⁵³

53 Autor Tomáš Jajčík, Kristýna Kužvartová

Příloha 15
Celkový pohled od cesty⁵⁴

Příloha 16
Celkový pohled⁵⁵

Příloha 17
Celkový pohled⁵⁶

55 Vlastní fotografie
56 Taktéž

Příloha 18
Polodetail⁵⁷

Příloha 19
Detail jedné z figur⁵⁸

58 Vlastní fotografie

Příloha 20
Detail figury⁵⁹

Příloha 21
Detail končetin⁶⁰

Příloha 22
Detail hlavy z boku⁶¹

Příloha 23
Pavel Ryška – Křeslo⁶²

Příloha 24
Michal Sedlák - Ulita⁶³

MICHAL SEDLÁK
ULITY - vrbové proutě, hlína, rostlina stromu (Jeláb) zasazená dovnitř ulity a propletená s horní částí objektu. Výška 180 cm. Jaro 1993,
instalace 1994. Foto vpravo jaro 1995.

Příloha 25
Epos 257 – projekt Seno, Praha 2009⁶⁴

62 Převezato z: <http://artlist.cz/index.php?id=185>

63 Převezato z: <http://artlist.cz/index.php?id=3847>

64 Převezato z: http://www.tyden.cz/rubriky/kultura/umelecke-baliky-sena-vydesily-reportery-novy_144082.html